

A TEKERGŐK RENDJE

Hangok, képek, hangulatok a Carmina Burana nyomán

Szerkesztett színjáték

A középkori diákdalok, és szerzőik: Éles és nem fakuló színt jelent a középkor homályában az egyetemi iskolák ifjúságának, vándordiákjainak hol keserű, hol vidám költészete. Vannak a szerzők között olyanok, akik megmaradtak az ismeretlenségben, sőt a dalok egy része szinte közös alkotásnak látszik, mert a névtelen szerző művét nemzedékről nemzedékre, országról, országra változtatták, javították, francia, német, olasz szavakat keverték a latin közé, népi nyelven írtak változatokat. De vannak, akiket névszerint ismerünk, hogy csak a legismertebbet említsem: Villon, aki talán utolsó képviselője volt az ún., goliárd költészetnek. Ez a költészet, mely a 12.-13. században élte virágkorát, egységes benyomást kelt mondanivalóját tekintve, akár a társadalmat ostorozza satírójával, akár pedig a tavaszt, a szerelmet, vagy éppen a taberna örömeit éneklie meg. Csoportjuk zárt rendként tűnik fel: ők „a tekergők rendje”. Vándordiákok, kiugrott papok, szerzetesek, elszegényedett nemesfiak, egyetemisták, jokulátorok, énekmondók tagjai ennek a rendnek. (Az ismertető Kardos Tibor tanulmányának felhasználásával készült, amely a Carmina Burana 1960-ban, a Magyar Helikon gondozásában megjelent kötetének utószavában található)

A szerkesztés szempontjai: Céлом az volt, hogy a versek ne versként, hanem színpadi szöveggként, szituációba helyezve, emberek közötti viszonyt feltételezve és teremtve hangozhassanak el. Nem minden esetben szólal meg a teljes vers, annyit, és oly módon emeltem be a teljes műből a játékba, amennyi a szituáció, hangulatteremtés, jellem-és helyzet ábrázolás szempontjából szükséges. Játékomban a szereplők egy középkori fogadó vendégserege, és személyzete. Betér ide, katona, pap, deák, utazó anya, és leánya, úri kisasszonyok, akiknek elakadt a hintaja, zarándok menet stb. Itt üldögél köztük a Halál, ő mindig, mindenütt jelen van, mint intés, mint fenyegetés, a középkori ember kiszolgáltatott a hirtelen lesújtó járványnak, a fiatalon is végzetessé váló gyógyíthatatlan betegségek. Játékjavaslataim is mind azt a célt szolgálják, hogy a színpad minden pontján, mindig éljenek, létezzenek, cselekedjenek a játszó. Nehéz feladat a rendezőnek, hogy az arányokra ügyeljen, hogy az egyik játék ne zavarja a másikat, hogy a néző figyelmét ügyesen vezesse mindig a fontos, és kevésbé fontos történések sodrában.

Játéktér: A fogadó ivója a helyszín. A színpad hátsó jobb sarkából érkeznek a kintről jövők, és arra távozik, aki kimegy a fogadóból. Nem szükséges ajtó, takarásból jönnek, és oda tűnnek el. A baloldalon, hátul képzeljük el a konyhát, a Fogadósék lakrészét. A színen hátul egy nagy hosszú asztal van, előtte, mögötte pad. Az asztal hosszanti oldala párhuzamos a színpad szélével. Bal oldalt-elöl, és jobb oldalt-elöl egy-egy kisebb asztal, körötte 3-4 szék. Jobb oldalon, közel a nézőkhöz, a színpad oldalán egy nagy fészület, előtte mécsesek égnek.

A bal oldali asztalnál ül a fáradt anya, eltörődött az utazásban. Egy lavórban (dézásban) lábát áztatgatja. A közönséggel szemközti széken a lánya. Ímmel-ámmal eszik, és kíváncsian nézeget a fogadó többi vendége felé. A jobb oldali asztalnál egy deák. Tanul, csak néha-néha néz ki a hatalmas könyv mögül, leginkább a lányt figyeli.

A hosszú asztal jobb oldalán egy katona, és egy költő: politizálnak. Az asztal túlsó végén egy szegény szerzetes. A Fogadós, és Fogadósne jönnék-mennek, szemmel tartják a kevés vendéget. Törölközőt hoznak az anyának, bort adnak a költőnek, gyertyát tesznek a deák asztalára, rosszállva nézik a kolduló barátot. Fogadósék lánya a földön kuporogva, a nézőknek csaknem teljesen háttal krumplit pucol. A Halál a hosszú asztal előtti padon ül, pontosan középen, háttal a nézőknek, csak fekete ruháját, és csuklyával takart fejét látjuk.

A világítás: Sárgás- gyertyafény az alap. Ahogy a történések a színpad hol ezen, hol azon a pontján lesznek hangsúlyosak -ugyanúgy hol itt, hol ott segít hozzá az alapfényhez egy-egy kis helyi fény. Ezzel a fényjátékkal megkönnyíthető a közönség-vezetése, vagyis, ez segíti a nézőt abban, hogy a sok történés közül melyikre figyeljen.

Zene: Legkézenfekvőbbnek tűnik, hogy a kitűnő, és slágerként ismert Orff: Carmina Buránát használjuk, de ennek meg vannak a veszélyei! Elsősorban éppen az, hogy már nagyon sokszor, nagyon sok mindenre használták! Tapad hozzá bokszt-gála bevonulás, reklámszöveg, kiváló táncfeldolgozások élménye, stb. Másik probléma, hogy a nagy erejű zenekari – énekkari hangzás után megszólaló képzetlen gyerek-hang akusztikailag meghal, elvész ebben a környezetben! De az előadás egy-egy pontján – mindezen nehézségek ellenére - mégis választhatjuk. PL. a „Sült kacsa” szomorú groteszk énekénél, amelyhez táncos játék-megoldást javasolok, vagy a fogadóban összegyűlt sok fiatal boldog táncához. Egyéb helyeken,- hangulatteremtéshez, ki-és bevonulásokhoz- a ritkábban fellelhető, de rendkívül érdekes hangzású eredeti Carmina Burána dallamokat ajánlom. Az eredeti szöveglejegyzés mellett ugyanis dallamokat is jegyezték, s ezekből készült korabeli hangszereken hangfelvétel. A forgatókönyvben mindig jelzem, hogy hol szólal meg zene az én elképzelésem szerint, de ez természetesen a mindenkori rendező feladata, hogy egy-egy előadásban eldöntse mikor, hol, milyen funkcióval használ zenét.

Jelmezek, kellékek: Nincs szükség drága jelmezekre, kölcsönzésre, de törekedjünk arra, hogy a színpadra kerülő ruhák középkorinak tűnjenek. Szín és formavilágban úgy válogassuk össze, hogy segítsék a kor hangulatának megteremtését. Egy-egy pillanata a játéknak, kiragadva (lefotózva) olyannak tűnjön, mint egy-egy középkori festmény! A tárgyakra ügyeljünk! Dézsa, kosár, kupa, demizson, fatál, és fakanál, szóttos stb., csak olyan kellék kerüljön be, ami hihetően ahhoz a világhoz tartozik! Nem kell agyonkellékezni, mert nehéz bánni a sok tárggyal, de egészen el sem hagyhatóak, hisz az állandó, életszerű cselekvések nélkülük elképzelhetetlenek!

Az előadásban elhangzanak:

Carmina Burana	A világ állapotáról	-részlet
Carmina Burana	Ó, Fortuna	-részlet
Népköltés	Kedves rajom, szép leányom	
Német népdal	Ha szeretek szenvedek	
Népköltés	Hagyja lisztemet...	
Carmina Burana	Valaha laktam tó vizén	
Radvánszky János	Levél	-részlet

Eustache Deschamps	Szép vagyok-e?	-részlet
Carmina Burana	Félre könyvek	
Népköltés	Ne kerülgesd lovagocskám	-részlet
Carmina Burana	Rigmus a Pénzről	
Faludi Ferenc	Útravaló	
Carmina Burana	Diákének a megesett lányról	
Radvánszky János	Válasz	-részlet
Pero de Ponte	Szerelmes ének	-részlet
Francois Villon	Sírfelirat	-részlet
Francois Villon	Haláltánc ballada	-részlet
Francois Villon	Ének, melyet Villon anyja kérésére szerzett	
Juan Ruiz	Kis nők dicsérete	
Carmina Burana	Míg kocsmában...	-részlet

A műveket fordították: Tótfalusi István, Eörsi István, Somlyó György, Rónay György, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor

A szereplők : Költő, Katona, Szerzetes, Mama, Lánya, Fogadós, Fogadósné, Fogadósék terhes lánya, Szolgálo, Kacsa, 5. Diák, 2 Utazólány, 3 Zarándoknő, Halál
10 fiú
11 lány

Zene- nyitány

(a színpad elején, közvetlenül a nézőknek mondja, mögötte a színpad még homályba vész.)

Költő: Míg kocsmában jól időzünk
föld bajával nem törődünk
kockát, kártyát kevergetünk,
ugyan nekiveselkedünk.
Mit csinálunk a kocsmában?
Pénz nyit pincét, általában,
Ez kérdésünk magva éppen,
Hallgassátok, elmesélem!

(zene újra felerősödik, a Költő belép a játéktérbe, a szín kivilágosodik. Leül a hosszú asztal jobb szélére, és kockázni kezd a Katonával.)

Katona: Arculatát a világ

Sokszor váltogatta,

Fogadós: S rendezett állapota

Gyakran lehanyatla,

Költő: Névleg áll, ám pusztító

Rontás esett rajta!

Mama: Változik a régi sor

Ó erkölcsök vesznek,

Lány: Újak nőnek helyükön
Még kegyetlenebbek!
Katona. Bizony inog a világ,
Semmi meg nem tartja,
Fogadós: Fut, hanyatlik, omladoz,
Ki segíthet rajta?
Szerzetes: Bőkezűség útjait
Senki sem koptatja
Kiveszett a gazdagok
Jótét indulatja!
Katona: *(éppen veszít a kockajátékban)*
Ó, Fortuna, mint a Luna
Egyre-másra változol!
Fogadós: *(kárörömmel röhögve figyeli a játszókat)*
Majd nagyobbodsz
Majd meg elfogysz,
Katona: Hej, az élet ronda sor!
Költő: Gabalyítja, s igazítja
Játszva az ember fejét:
Mind szegénység, mind kevélység
Olvad tőle, mint a jég.
Katona: *(ismét veszít)*
Jószerencse kegyes kedve
Engem immár cserbehagy,
Nyom a bánat, s nyavalyának
Kénye-kínja fojtogat.
Költő: Még ez órán, a lant húrján
Dalt zendítsen ujjatok,
S a balsorson,
Mely tör folyton,
Vélem együtt sírjatok!

(ha a Költőt játszó színész tud gitározni, akkor itt egy kis dallam játszásába kezd, - ha nem: zene szólal meg bejátszásról. A tevékenység a kocsmában felélénkül. A Fogadósné Anya-Lánya körül segédkezik, a Fogadós újratölti a kupákat. Ezután szín bal fele kap több világitást.)

Mama. Kedves rajom, szép leányom,
Lelkem rózsaszála!
Férjhez mégy-é te nemeshez
Kényesen nevelthez,
Lány. Nem kell ő nemessége,
Mert teste igen gyenge.

Ott hamar a köszvény!
Elválaszt, mint törvény,
Nemestől!

Mama: Kedves rajom, szép leányom,
Lelkem rózsaszála!
Férjhez mégy-é te kámzsáshoz,
Pélises baráthoz?

Lány: Uram őrizz csudától,
Rút, éktelen majomtól!
Holtig inkább pártát
Viselek: harminc párt,
Nem megyek!

Mama: Kedves rajom, szép leányom,
Kertem rózsaszála!
Férjhez mégy-é palástoshoz,
Nagy kalapú paphoz?

Lány: Paphoz mennék én férjhez...?
Többet tudnak a könyvhez,
Mint a feleséghez,
Deli menyecskéhez,
Az papok!

Mama: Kedves rajom, szép leányom!
Kertem rózsaszála!
Férjhez mégy-é hát árushoz,
Nagy kincsű boltoshoz?

Lány: Boltos ember kényesen,
Aranyosan, selymesen
Járatna házába,
De ritkán ágyába kaphatna!

Mama: Kedves rajom, szép leányom,
Kertem rózsaszála!
Férjhez mégy-é katonához,
Az ebugattához?

Lány: Katona is jó volna,
Ha meg nem sarkantyúzna,
De ő sokat harcol,
Az kurvákkal táncol
Katona!

Mama: Kedves rajom, szép leányom,
Kertem rózsaszála!
Férjhez mégy-é hát deákhhoz,
Frissen sétálóhoz?

Lány: Jaj, elmegyek a deákhhoz,

Az édes galambomhoz!
Soha szemem szebbet,
Nem látott frissebbet,
Deáknál!

Diák: *(a mama –lány párbeszéd végét már a könyv mögül kibújva figyel, olvadón nézi a Lányt, a mellé került Költőnek dörmögi:)*

Ha szeretek szenvedek
Ne szeressek? Elveszek!
Mielőtt hát elveszek
Szenvedtetem szívemet!

(A Költő bort kínál neki, koccintanak, a diák levéllírásba kezd. A Katona időközben kilopózott bal hátul, a konyha felé. Most onnan menekül a kis szolgálólány, mögötte a Katona. Igyekszik a lányt csendesíteni, de ez lehetetlen. A lány a jobb oldali asztalra ugrik fel, a diák alig tudja a könyveit, és a levelet kimenekíteni.)

Szolgáló: Hagyja lisztemet szitálnom,
Ne ingerkedjék velem,
Mert bizony belisztezem!
Zavart vagyok, hagyjon békét,
Mért vágy felzaklatni jobban,
Félek, elszakítja nyomban
Szitámnak a szövedékét!
Nem vágyom én ölelését,
Bárhogy is mutassa kedvét,
Mert ha alkalomra lelnék, tenném,
Mint más lány teszen.
Hagyja lisztemet szitálnom,
Ne ingerkedjék velem,
Mert bizony belisztezem!
Tekenőm is odaveszhet,
Törékeny a szita, minden,
S bárhogy támasztom feszítem,
Az asztallábak kiesnek.
Sietek, maradjon veszteg,
Tűzhelyen áll a fazék,
Kifut istenemre még,
Ha tüstént le nem veszem!
Hagyja lisztemet szitálnom,
Ne ingerkedjék velem,
Mert bizony belisztezem!

Fogadósné: Hozd be inkább a sült kacsát!

(Szolgáló, a Fogadósék lánya, Fogadós és Fogadósné egy gurulós asztalon – letakart erős zsúrkocsin – betolják a sült kacsát, aki egy szereplő. A kacsá szövege közben, zenére, a fogadó minden vendége körbetáncolja a kacsát. Villát, kést élesítenek, mohók, és éhesek. A fény hangulata megváltozik: a kacsá rémálma jelenítődik meg. A szöveg végén már olyan közel keringenek körülötte, hogy eltakarják a nézők elől, a szereplő kimegy, mikor újra láthatóvá válik a gurulós asztal, azon már csak a kacsá romjai –csontok, foszlányok láthatók. A javasolt zene : Orff zenéjének a megfelelő dallama.)

Kacsá: Valaha laktam tó vizén,
És szép voltam, mint egy szirén,
Mikor még hattyú voltam én.
Ó, jaj nekem!
Most lassú tüzezen égettetem.
A tüztől roppant szenvedek:
Nyárson forgatnak engemet,
S közben asztalt terítene.
Ó, jaj nekem!
Most lassú tüzezen égettetem!
Vizekben élni jobb nekem,
Az ég alatt, mezítelen,
Mint hogy borsba merítettetem.
Ó jaj nekem!
Most lassú tüzezen égettetem.
Ki hősín voltam egykoron,
Szebb, mint bármely madár-rokon,
Sötét vagyok, mint a korom.
Ó, jaj nekem!
Most lassú tüzezen égettetem.
Fekszem egy tál fehér taván,
A lég többé már nem hazám,
S fogak vicsorognak reám.
Ó, jaj nekem!
Most lassú tüzezen égettetem.

(A gurulós asztal, és a lakoma romjai pillanatok alatt eltűnnek. A fény visszavált reálisba. Pár pillanat csend, csak a kockázás zaja hallatszik. A Diák magához inti a Szolgálólányt, levelet ad neki, hogy a Lánynak adja a szomszéd asztalnál. A lány nézegeti a levelet, annak tartalmát a Diák mondja. A Mama is bele-belelesne az írásba)

Diák: Magamat ajánlom szívemnek szívibe
Tartson mond holtiglan igaz szeretetben
Tétovázó szívet hozzám ne viseljen,
Hanem igaz és hű ő mindenkor legyen.
Készebb vagyok szívem, koporsóba szállni,

Hogysen nálad kívül ez világon lakni,
Nálad kívül nincsen semmi én örömem
Veled vagyon szívem, én gyönyörúségem

(Zene – bevonul az út felől két úri kisasszony, a Szolgáló hozza utánuk a csomagokat, ki se látszik a csomaghegy mögül. Mindenki az érkezőket nézegeti, persze különböző érzelmi tartalommal: A Katona és a Költő gyönyörködve, a Mama megrovóan, a Lány féltékenyen. A Kisasszonyok tükröt kotornak elő, és igyekeznek rendbe hozni magukat.)

Utazólány I.: Szép vagyok-e, szép-e, szép-e?
Hogyha jól megfontolom,
Szép az orcám, homlokom,
S vérpiros a szájam széle
Mondd meg, szép vagyok-e, szép-e?

Utazólány II: Szemem zöld, s lány ív azon,
Fitos orrom, szöghajam,
Kis állam, nyakam fehére:
Szép vagyok-e, szép-e, szép-e?
I. Feszés keblem, kis farom,
Körmöm csöpp, s hosszú karom
Hajlik csípőm lány ívére
Mondd meg, szép vagyok-e, szép-e?

II. Járok pöttöm lábamon,
Cipőm, ruhám mind finom,
Vidám vagyok nyárba, télbe,
Szép vagyok-e, szép-e, szép-e?

I. Szürke prém a vállamon,
Kalapom, szép profilom,
Ezüst tű ruhámnak éke,
Mondd meg, szép vagyok-e, szép-e?

II. Selyem s brokát anyagom
van fehérém s aranyom,
pompás holmim annyiféle...

I. Szép vagyok-e, szép-e, szép-e?
Még tizenöt év se nyom
S mennyi szép kincsem vagyon,
Őrzöm is vigyázva, féltve,
Szép vagyok-e, szép-e, szép-e?

II: Bátor is legyen nagyon,
aki jár oldalamon,
akinek ily ara kéne!
Mondd meg, szép vagyok-e, szép-e?

I. Ha kedves ildomosan,
S úri mód kér, s okosan,

Célja máris el van érve!
Mondd meg szép vagyok-e, szép-e, szép-e?

(a kislányok egymástól kérdeztetik, hogy elég szépek-e, tele reménységgel, kétséggel, mint minden kamasz lány. De a figyelő szemek miatt ez a kérdezősködés nem mentes a kacérságtól, s a végén már egész határozottan végszót adnak a jelenlévő férfiembereknek az udvarlásra. Az utca felől diák csapat zúdul be. Nagy hangúak, vidámak. A jobb szélső asztalnál ülő diák könyveit elragadják, dobálóznak vele. Felforgatják az egész fogadót. Az utazó lányok, a Mama és Lánya, a Szolgáló és a fogadósék terhes lánya nem minden félelem nélkül, de kíváncsian nézegetik őket.)

Diák2. : Félre könyvek, doktrínák,
Hív az édes dáridó!

Diák3.: Kivirult az ifjúság,
Szúzi csokrát szedni jó,

Diák4.: Vénhez illik a komolyság,
Neki már csak ez való!

Mind: Ránk dohosul az idő
Könyvek börtönében,
Tréfa és csók, nóta, nő
Az igazi éden!

Diák3.: A tavasznak lába kél,
És a testet gond nyüvi,

Diák4.: Küszöbünkön áll a tél,
Életünket hergeli

Diák2.: Vérünk szárad, szívünk fárad,
Fogy az öröm, elmarad,
Öregedő nyavalyáknak
Pereputtya riogat.

Mind: Ránk dohosul az idő
Könyvek börtönében
Tréfa és csók, nóta, nő
Az igazi éden!

Diák5.: Éljük, mint az istenek:
Régi tanács, bölcs tanács!

Diák2.: A szerelem integet,
Rajta fiúk, indulás!

Diák5.: Mozogjunk hát a piacra,
Az utcára ízibe,

Diák3.: Visket már a lányok talpa,
Táncra cincog a zene.

Mind: Ránk dohosul az idő
Könyvek börtönében,
Tréfa és csók, nóta, nő

Az igazi éden!

(Megszólal a zene, a diákok a fogadóban található lányokat táncra kérik. A tánc után átrendeződnek: Az utazó lányok a diákokkal maradnak a jobb szélső asztalnál. A hátsó hosszú asztal mellett marad a Szerzetes, a Halál, a Katona. Baloldalon a Mama, és a lányát is ide parancsolja vissza a tánc után. Fogadósne félre inti az egyik most érkezett diákot. Suttogva szól hozzá, miközben mindig nézi nem közelít-e az ura)

Fogadósne: Ne kerülgesd, lovagocskám,
Nap, mint nap a házamat!
Hogyha zajt ütsz, szemem hunyva,
Soha nem is láttalak!
Mi haszna van oktalan
Házunk körül kujtorognod,
Jóra nem fordítja dolgod,
Nekem meg káromra van!
Hozzád ugyan nincs szavam:
Hírbe hozod házamat,
Hogyha zajt ütsz szemem hunyva,
Soha nem is láttalak!
Ne hidd hogy a szeretők
Dobra verik a szerelmet,
Többre jutnak, többet nyernek
Téve egy kis kerülőt!
Hajts a szóra, mielőtt
Bottal verik hátadat!
Hogyha zajt ütsz, szemem hunyva,
Soha nem is láttalak!
Férjüram szarvakra kényes,
Sógor, anyós a nyakamban,
Tanúm, ő, a hallhatatlan,
Rád gondolnom is veszélyes!
Csendben láss a cselvetéshez,
Ha bevennéd ágyamat!
Hogyha zajt ütsz, szemem hunyva,
Soha nem is láttalak!

(Zeneszó szakítja meg a Fogadósne jótanács-áradatát. A Fogadós, - majd férjét engedelmesen követve- a Fogadósne is a színpad elejére áll és a vendégeket fizetéshez inti. A Költő a középső asztal tetején állva vezényli a „Pézn misét”. Sorban járulnak a Fogadósékhöz a fizetők, mindenki mond is egy-egy rigmust a pénz hatalmáról.)

Költő: Tudja ki a földön jár: csak a pénz a király egyedül már.
Diák2.. Pénzért térdelnek császárok, s főúri rendek!
Szerzetes: Pézn ha csörög, ha kacsint, csábítja a főpapokat mind!

(ő nem tesz pénzt a Fogadás tálkájába!)

Diák3.: Pénz döntőbíró, csak övé a zsinatban a végső szó!

Katona: Pénz szüli harc vészét, azután ő szerzi a békét!

Diák4.: Pénz minden pörben makacsul küzd jámborok ellen

Szolgáló: Mindent pénz juttat, aztán elveszi mind az adottat!

(háttul áll, nem vesz részt a fizetősdi játékban, de véleménye van a pénzről, és ezt közbe is kotyogja)

Utazó lány I.: Pénz legfőbb hazudó, s vallják, hogy övé az igaz szó!

Diák5.: Pénz végett csalnak, s becsapódva pokolba zuhannak!

Diák: Pénz ragyogó nőket csábit, és megveszi őket!

Szerzetes: *(most se tesz semmit a pénzes tálcára)* Pénz ha beszél: kussolj, te szegény:
mint ismeretes jól!

Utazólány II.: Pénz hord szép prémet, fejedelmi ruhát, arany éket!

Mama: Pénz beteget gyógyít, lesimítja az út hupogóit!

Terheslány: Őneki nem terhes, ha bárki beléje szerelmes!

Szerzetes Bárkit ellöknek, ha üres zsebű rajta röhögnek,
És aki rongy ember, tallérért tiszteletet nyer!

Költő. Láthatod ilyenképpen: mindenhol a pénz ül a fényben!

Kezdődik pediglen a Pénz szent Evangéliuma Szent Márka Szerint:

Szóla vala a pápa a rómaiakhoz: Midőn eljövend az ember fia

A mi fenségünk trónusához, először ezt mondjátok neki:

-Barátom, mi végre jöttél, S ha ő ahelyett, hogy megnyitná zsebét,
kitartóan kilincsel továbbra is tinálatok: vessétek ki a külső
sötétség mélyeire! Ámen!

(a nincstelen Szerzetes egy utolsót kortyol a demizsonból, majd fizetés nélkül akarna kislisszolni az ajtón, de elkapják)

Szerzetes: Én kocsmába akarok meghalni, s gonoszság

Lenne, hogy búcsúkupám számról leszakítsák,

Vígabb lesz az angyali dal is ott és tisztább

Hogy: „Fogadd be – kegyes ég -, ezt a jó borisszát!”

(A Fogadásék, a diákok, a Katona, az utazó lányok, a Lány- felkapják a Szerzetest, és a következő, közösen mondott csúfoló végén kiszaladnak vele az ivóból, hogy kint a sárba hajítsák büntetésképpen)

Mind: Nem marasszuk, elmehet, amint tetszik, úgy vehet

A faképtől végbúcsút, előtte az országút!

Már elindult jó korán, sebespostán szaporán:

A kakas is megörült, vígan szólott, hogy felült.

Minden lova rúgjon fel, a rúd szege hulljon el,

Repedjen a gyeplőszíj, pincetokja follyon ki,

A forgószél kergesse, záporosó veresse:
Igen finom ember volt, jó hogy tőlünk elpatkolt

(a Szolgáló rendezget, a Mama fáradtan ül, a Fogadósék Terhes Lánya sírdogál, a Szolgáló szándékosan nekimegy, a Terheslány menekülne a konyha felé, a Mama megérinti vigasztalón mikor mellette, elhalad. A Terheslány ettől elsírja neki bánatát. A szolgáló röhög rajta, csúfondárosan beleoázik a szavaiba, utánozza, mintha gyereket ringatna, végül a Mama egy erőteljes gesztussal elzavarja.)

Terheslány: Eddig, ó én balgatag
Jól lepleztem dolgomat,
Titkos volt a szerelem.
De most minden kiderült,
A hasam elnehezült
Szülést várok terhesen.
Hol az anyám ütleget,
Hol az apám szid és ver,
Mind a kettő zord velem
Egyre otthon senyvedek,
Mutatkozni sem merek,
Se játszani közösen.
Ha kiteszem lábamat
Minden szem csak rám tapad,
Mintha szörnyet nézne meg.
Látva ezt az ölet itt
Sorra egymást bökdösik,
S hallgatnak, míg elmegyek!
Jelt adnak a könnyökök,
És az ujjuk erre bök,
Csodát látnak, úgy lehet!
Felém biccent a fejük,
Tűzre ítélt a szemük,
Mert a vétkem megesett.
Mit folytassam még tovább?
Rólam beszél a világ,
Szájról, szájra emleget!
S még tetézi gyászomat,
hogy e csekély baj miatt
barátom is odalett!
Mert apám úgy átkozott
Franciába bujdosott
Messze túl a végeken!
Kínomba sorvadok,
Hogy már ő is elhagyott,

És a bánat eltemet!

(zeneszórá betáncolnak a kintről visszatérők. Kapustáncot járnak, az újabb és újabb párok átbújnak az előzőleg érkezettek által tartott kapun. A Diák és a Lány érkeznek utoljára)

Lány: Versedet, édesem, vettem nagy kedvesen
Szép ajánlásodat értettem szívesen,
Csak isten fottiglan tartson téged ebben,
Mert az állandóság legszebb szerelemben!
Nem kincs, se gazdagság teszi szépet szépnek,
Nem szépség, s nyájasság bölcsös része ennek,
Az egy állandóság éksége ezeknek,
Kiben nyugodalma úgy lesz én szívemnek!

(a szöveg után a zene újra felerősödik, táncolnának tovább, de a Mama odafurakszik és elhúzza a Lányát)

Mama: Egy tanácsom van leányom,
Amíg újra nem kér téged
Semmit tőled meg ne kapjon
A legkisebb kedvességet!

Lány: Szerelembe kellett, jaj, hogy essem,
Anyám, hogyha mégúgy akarnám is,
Nem lehet anyám, hogy ne szeressem!

Mama: *(megenyhülten)* Ha már tenni nem tudsz róla,
Hogy utánad járjon lányom,
Fogadj neki szót, amíg élsz
Ezt tanácslom, s így kívánom!

Lány: Szerelembe kellett, jaj, hogy essem,
Anyám, hogyha mégúgy akarnám is,
Nem lehet anyám, hogy ne szeressem!

(a kocsma minden vendége boldog táncot jár. A Költő újra az asztal tetejére ugorva mókázik a tapsoló ünneplőknek)

Költő: Itt nyugszik, sírján nő a fű,
Ki szerelemtől lelt halált,
Egy Francois Villon nevű
Szegény, nyomorult kisdíák.
Búzája nem volt egy nyaláb,
De adni mindig csak adott:
Kaskát, kenyerét, asztalát,
Szerelmes mond e versszakot:

Mind: Adj néki örök nyughelyet,

Uram, s örök világosságot,
Hisz teli tálat sose látott
Egy rossz csöbre se lehetett
Mint egy meghámozott retek,
Cudarul megkopasztva áll ott
Adj neki örök nyughelyet!

(Az eddig mozdulatlan Halál figura most feláll, szembefordul a Nézőkkel, hívó gesztust tesz a Költő felé, az elhallgat, néma csend, fényváltás: nem reális a szituáció, mintha egy álmodat látnánk)

Halál: Ó, dalnok, ki zenéddel és daloddal
A nép szívét megörvendeztetted,
Hogy te is táncra kélj a többi sokkal,
Adsza csak, hadd fogom meg jobb kezed
Nincs menekvés, és nincs könnyörület
Senki sem vitázhat ítéletemmel!

(nem érinti a Költőt, de mégis úgy tűnik: vezeti. A feszület elé kíséri, ott a Költő térdre hull. A Halál most a Lányhoz fordul:)

Halál: Ki erénnyel ékes vagy, és szerelmes,
S években ifjú, tavaszod delén,
Vidám szívű, kinek szerencse kedvez
Szerelmi tervek végbevitelén,
Kinek szem örvend arcán s termetén,-
Mindezzel együtt hült hamu leszel,
Mert a szépség csak festett képzemény,
Hiába óvod, máris elszelel.

(a katonához)

Jöjj, hadnagy úr, mihaszna védekezés,
Bármily magasra vitte dolgod Isten,
Káromkodással itt mire se mész,
Se folyamodás, se követelés
Nem változtat a természet
Mert nincs oly rettenthetetlen vitéz,
Kin az erősebb erőt ne vegyen!

(a megszólítottakat is a feszülethez kíséri, majd mindenki más is egy sorba kapaszkodva, a Halál vezetésével a feszülethez megy. Lépésük, mintha tánc lenne, de nem szól zene, teljes csendben „Táncolnak”. A Halál eltűnik a feszület mögött. Kintről egyházi ének hallatszik, bevonul egy csapat zarándok. A fény most teljesen visszahúz, csak mécsesek fénye világít)

Zarándoknő1.: Ég úrasszonya, Föld helytartónője,
Poklokon is császárnő: csupa kegy
Választottadként Mennyei Körödbe

Végy engem is, hű keresztényedet,
Bár érdemem rá semmi nem lehet.
De hisz volna bűnöm bármi, túlnő
Jóságod rajta bőven, édes Úrnő
S e jóság nélkül senki nem kapott
Helyet az égben... Vallom hát szívemből
Élni-halni e hitben akarok!

Zarándoknő2.: Mondd el Fiadnak, Jézusnak előre
Övé vagyok, oldja föl lelkemet,
Járj nála énhelyettem is te közbe,
Mint Egyiptomi Mária helyett,
S Theophilus helyett, bár nem veled,
Hanem ördöggel volt ő alkuszerző.
Vigyázz Te rám, kit nem ért soha szeplő,
Kinek tiszta méhéből fakadott
A szentség, a misében testet öltő
Élni-halni e hitben akarok!

Zarándoknő3.: Asszony vagyok, szegényke, vénülőcske,
Együgyű is, betűt sem ösmerek,
Csak nézem templomunk falán kifőstve
A mennyországot – hárfák zöngenek,-
S a poklot – ott főnek a bűnösek,
Egyik vidító, a másik ijesztő!
Juttasd nékem, ó, szent Nők közt az első
A vidítót, mert te meghallgatod
Ha hozzád siet a bűnbe-veszendő
Élni-halni e hitben akarok

Mind: Vitted méhedben, szent Fejedelemnő
Isten fiát, ki léssen eljövendő
Legfőbb urunkat, ki értünk a mennyből
Leszállt s bennünket megoltalmazott
Oly ifjan kínhalált keresztben lelt Ő,
Nekünk Megváltónk, vallom, ekképp lett Ő,
Élni-halni e hitben akarok!

(több szólamú templomi ének szólal meg, az ének alatt, a sötétben észrevétlenül mindenki arra a helyre áll, ahol a Halál közbeléptekor volt, csak a zarándokcsapat marad a mécsesekkel a feszület tövében. A Halál is visszaül a helyére, mintha el sem mozdult volna. A fény visszajön, ugyanaz a hangulat folytatódik, mint amit az álom szerű túlvilági figyelmeztetés megszakított.)

Költő: Kicsi gyertyabélben vagyon nagy fényesség,
Kis darab cukorban tetemes édesség,
Kicsi asszonyokban sok szerelmetesség,
Okosak közt több szó ne is essék!

Diák2.: A jó paprikának parányi a magja,
De a diónak sem jobb annál zamatja!
Óhajod a kis nő, hahogy meghallgatja,
A világnak legszebb kincsét neked adja!

Diák3.: Valamiként sok szín van a kis rózsában,
Érték az aranynak legkisebb porában,
S miként a kis balzsam gazdag illatában,
Gyönyörűség lakik a nők aprajában!

Diák4.: Kicsi a pacsirta és a fülemile,
De egy nagy madárnak sem szebb annál éneke,
Mindeneknél nagyobb a kis nőnek becse,
Virágnál és méznél édesebb éneke!

Diák5.: Nincsen a kis nőnek a világon mása,
Földi paradicsom, gondoknak múlása,
Vigasz és vígasság, istennek áldása,
Szép ígéreteknek még szebb megtartása!

Költő: Soknál több a kevés! Bölcs igyekezettel
Menekülj a bajtól, ezen légy eszeddel!
Sok rossz közül érd be a legkevesebbel,
Ezért a nőknek is a kisebbjét vedd el!

*(a köszöntés nagy nevetéssel zárul. Közben a Fogadósék mindenkinek bort kínálnak,
Orff: Carmina Burána megfelelő zeneszámát használva, indul a végső nagy mulatás)*

Katona: Míg kocsmában jól időzünk,
Föld bajával nem törődünk,
Kockát, kártyát kevergetünk,
Ugyan nekiveselkedünk!

Mindenki: Mit csinálunk a kocsmában?

Fogadós: Pénz nyit pincét, általában,

Költő: Ez kérdésünk magva éppen,
Hallgassátok, elbeszélem!

Utazólány1.: Ím ez játszik,
Utazólány2.: Ím az iszik,

Mama: amaz erkölcstelenkedik.

Költő: Aki játékban időzik,
Annak olyik levetkőzik,
A másik jól felöltözik,
Zsákja pénzzel töltekezik.

Zarándoknő1. Senki sem fél itt haláltól,
Diák5.: Bacchust tétként vetni bátor!

Fogadósné Azaz. Borért melyik fizet?

Diákok: Így iszik a diáksereg:

(körbe járnak, bútorokra is le-föl,- csörömpölnek kupákkal, serpenyőkkel,- maguk közé rángatják a zarándokokat is,- a szöveget skandalva rikoltozzák, a zene megfelelő részéhez igazítva. Mindent elsöprő a mulatás!)

Egyszer dutyiban ülőkért,
Majd háromszor az élőkért,
Négyszer a hívő seregért,
Ötször a halott hívekért,
Hatször könnyű némberekért,
Hétszer szegénylegényekért,
Nyolcszor bűnös barátokért,
Kilencszer rossz csuhásokért,
Tízszer a haragosokért
Tizenegyszer hajósokért,
Tizenkétszer vezeklőkért,
Tizenháromszor ölőkért,
Császárért s pápáért, végül:
Iszik bárki nyakló nélkül!
Iszik pénzes, iszik dolgos,
Iszik csuhás, iszik zsoldos,
Iszik szolga, iszik dajka,
Iszik tolvaj, iszik szajha,
Iszik emez, iszik amaz,
Iszik derék, iszik pimasz,
Iszik szőke, iszik barna,
Iszik tudós, iszik balga,
Iszik szegény, iszik beteg,
Iszik aggastyán és gyerek,
Iszik főpap, iszik dékán,
Iszik húgom, néném, bátyám
Iszik apám, iszik anyám,
Iszik minden egyáltalán
Iszik száz és iszik ezer,
Egész világ iszik, vedel!

(A mulatásban teljesen kifulladásra egyik erre, másik arra „kiájul”. A Költő bírja legtovább, ő még lezárja a verset, majd ő is összerogy. A Halál lassan felemelkedik, szembefordul a közönséggel. Az akusztikus csúcspont után hirtelen néma csönd. Pár másodperc után a fény nagyon lassan visszahúz)

Bizony hatszáz pénz is kevés,
Mikor jól megy a vedelés,
És a borban korlát nélkül
Vígán minden összebékül.

Minket rágnak minden népek,
Mért maradunk mind szegények!
Aki ránk néz görbe szemmel,
Nem is lehet igaz ember!

Vége